

Anneli Sandberg & Sofie Söderin

Delandets plats och kraft i den ekologiska krisens tid

I denna artikel delar Anneli Sandberg och Sofie Söderin med sig av sina erfarenheter av att samlas i ett ekumeniskt sammanhang för att samtala om den ekologiska krisen från ett personligt perspektiv. De reflekterar kring hur sådana samtal, i kristna sammanhang, kan vara en viktig del av att möta den ekologiska krisen.

En septemberkväll ses vi i en församlingssal i centrala Stockholm, ett 20-tal personer som alla anmält sig till nätverket Skapelse & Existens första medlemsträff. Vi ska ägna oss åt det personliga delandet, åt att lyssna på ord och musik som talar om den ekologiska krisen från ett personligt perspektiv. Efteråt kan vi konstatera att detta är något vi behöver göra oftare. Att ta del av varandras hjärtefrågor, smärta, inspiration och kraft, höra människor sätta ord på sin brustenhets, sin oro och sin ångest inför de klimatförändringar vi står inför är märkligt nog stärkande. När vi får spegla vår egen ångest och oro i andra som bär på liknande känslor och erfarenheter kan vi på något sätt finna en källa till inspiration mitt i hopplösheten.

Det kan tyckas självklart, och i många delar av kyrkans verksamhet är det nog det. Men i klimatfrågan famlar vi ofta efter hur vi ska uttrycka vad krisen handlar om. Vi vill inspirera till handling, men inte bli moralistiska eller komma med pekpinna. Vi vill betona nåden, den villkorslösa kärleken och får svårt att säga vad den kärleken bör få oss att göra utan att låta som om vi själva vet bäst. Där kan den personliga berättelsen där känslor får stå i centrum tillföra något viktigt, eftersom det kan tillåta oss själva och andra att tala om krisen utan att vara perfekta själva. Ofta, är vår erfarenhet, uttrycker präster, pastorer och andra kyrkligt aktiva i samtal kring hur man kan predika mer ekoteologiskt att de skulle vilja göra det mer. Men

det tycks finnas en bild av att för att kunna tala omställning måste jag själv ha stora kunskaper och veta exakt vad som behövs göras. Dessutom måste jag själv leva som ett föredöme för att ha rätt att uttala mig. Annars är jag inte trovärdig.

Att våra egna livsberättelser ständigt vävs ihop med den större berättelsen är inget nytt i den kristna kontexten. Det hjälper oss när vi speglar våra erfarenheter i andras. Men handlar delandet i den ekologiska krisens tid om något mer? Kan det faktiskt vara en viktig byggsten i vägen framåt? Detta funderade vi som arrangörer vidare på, och fann några perspektiv som vi delar med oss av här. Perspektiv som kanske kan inspirera till vägar framåt i en tid då det inte finns en självklar, rätt väg att gå.

Att höra och att göra – att finna nya berättelser

Att höra sig *själv*. och att våga dela sina tankar högt utan att vara färdig, sätter fart på processer i oss själva. Att höra *andra* provtänka och utifrån den premissen låta tanke och känsla engageras sätter oss också i rörelse. Ibland sätts "höra" och "göra" i kontrast till varandra, till exempel när vi läser Jakobsbrevets uppmaning att "bli ordets görare, inte bara dess hörare, annars tar ni miste" (Jak 1:22). Men brevskrivarens ärende är inte att kontrastera. Höra och göra hänger ihop, och inte bara i en viss turordning där hörandet kommer först och sedan görandet. "Learning by doing" lyder ett scout-valspråk. Vi behöver inte

vara fullärda för att kunna handla. Snarare är det i växelverkan mellan att lyssna till egna och andras erfarenheter, och själva handlandet - kanske i form av förändring, ställningstaganden eller misslyckanden - som en berättelse värd att lyssna till och beröras av växer fram.

Ofta talar vi om handlingar för miljön som "många bäckar små", att de insatser vi gör i vår lokala kontext också på olika sätt relaterar till resten av världen. Det vill säga: det som verkar som små och oviktiga handlingar kan bli betydelsefulla om tillräckligt många gör sin del. Kanske kan vi tänka så kring delandet också? För det är inte bara våra handlingar vi behöver ompröva, *vi behöver också finna nya berättelser om vad det är att leva ett gott liv*. Det handlar om den stora berättelsen - om varför vi är här, vilken vår roll är i Skapelsen, om vilket ansvar Gud har gett oss att förvalta. Men nog handlar det också om de små vittnesbörden, om enskilda människors liv, drömmar, önskingar? Om vi delar dessa med varandra, kanske vi genom vårt delande till slut börjar skriva om även den stora berättelsen. Och när vi börjat drömma nya drömmar om våra liv, påverkar det också vad vi vill göra och hur vi vill leva tillsammans med andra människor och med den mer-än-mänskliga delen av Skapelsen.

Under den där kvällen i september delades det flera sådana berättelser. Om rädsla inför framtiden, om hopp, om ilska och frustration. Men också om glädjen i att mötas och få länka samman det vi tänkt och känt var

för sig. En berättelse kommer från Jennie som berättar om hur hon, när hon lärde känna sin hund, plötsligt fann det omöjligt att äta djur; mötet med en individ av en annan art som blev en vän och familjemedlem gjorde något med hennes syn på världen och hur hon ville leva i den. Om detta är hon inte ensam. Religionsvetaren Sarah Pike har skrivit om klimat- & djurrättsaktivister och drar slutsatsen att det som motiverar deras aktivism handlar just om möten. Möten med andra arter, människor, platser, berättelser. Inte om fakta eller principer.

Mötets kraft beskrivs också i Bibeln, inte minst i berättelser om när människan möter det gudomliga, som Moses och den brinnande busken, eller när Jesus möter människor med livsförvandlande konsekvenser som följd. När Jennie delar sin berättelse skapas ett helt nytt möte; mötet mellan oss som lyssnar och Jennies erfarenheter. För några av oss är den utmanande, för andra bekräftande, för andra kanske främmande. Men vi tror att ingen av oss förblev oberörda.

De kreativa uttryckens plats

“Ser du blåbärsriset? Hör du vinden smeka bladen? Luktas du på blommorna? Ser du mänskan mitt i staden? Skönheten i allt som är, vill bli sedd och älskad här”. Septemberkvällen i Stockholm

”Ibland fångslar oss musiken. Ibland stör den oss.”

innehöll inte bara talade berättelser. Vi sjöng också tillsammans om möten som förändrar livet och världen, med ord från psalmer av Cecilia Holmberg. Ett par musikaliska framträdanden med texter burna av sång och piano eller elgitarr tillförde fler

intryck. Ekopoesins koncentration förstärktes ytterligare av ljus och ljud. Vi var nog flera som gick ifrån kvällen nynnandes på Irma Schulz tonsättning av Ylva Eggehorns psalmtext “När livet inte blir som vi har tänkt oss” eller var sugna på att lyssna på bandet Ismaels låt “Doggerland” en gång till. En stämning av andäktighet uppstår i orden och musiken som uttrycker vad många av oss bär på och tyngs av.

Ibland fångslar oss musiken. Ibland stör den oss. Men bland allt som händer finns en möjlighet att den skapar ett rum i oss, där vi kan samla oss och hitta kraft. Ett sätt att beskriva det här rummet är att koppla till leken. Att leka är både en slags viloplats och ett sätt att utvecklas. Lek och kultur hänger ihop, ibland sägs det att kultur är för vuxna vad lek är för barn. Här är ett rum för fantasi, kreativitet, bearbetning och inte minst konstruktivitet. Här kan alternativa världar skapas och utforskas, här kan nya sätt att agera prövas. Så ligger inte delande och lek väldigt nära varandra?

Den ekologiska krisen är allvarlig bortom begriplighet. Men en stunds lekfullhet, där vi får pröva och inte ta allt så allvarligt kanske gör oss mer rustade att ta in mer av det obegripliga? Samtidigt som det komplexa, allvaret bredvid leken, sorgen intill glädjen kan fångas och speglas på ett unikt sätt genom kulturella uttryck. Vi behöver lekens och kulturens kraft genom musik, poesi, konst, film, litteratur och dans för att bearbeta och ta oss vidare i det djupa allvaret, i förlusten och sorgen. Men också för att väcka glädjen och skrattet mitt i allt. För att våga visionera, fantisera och hitta nya perspektiv.

Den här kvällen märkte vi att musiken formade oss till ett vi. Det finns språkforskare som menar att sången hos människan kom innan vi började använda talet som kommunikationsväg och att sången då hade en tydligt social funktion. Det finns en teori kring hur våra förmänskliga förfäder knöt sociala band genom att fysiskt sköta om varandra,

något som utlöser endorfiner och oxytociner - hormoner som skapar sociala band mellan individer. Detta bandskapande skedde dock individ till individ och var mindre effektivt för att få samman en större grupp. Den funktionen hade istället musiken, som skapade sammanbindande oxytocin mellan våra förfäder för så länge som 500 000 år sedan. Professor Robin Dunbar, som forskat kring detta vid Oxford University, hävdar att utan musik hade människan inte kunnat utvecklas till de sociala varelser vi är idag.

Martin Luther menade att musiken kan uppenbara Gud och Guds ord för människan på ett sätt som ord inte kan. Musiken förkunnar, enligt Luther, Ordet både genom ljudet, tonerna och texten. Det är alltså en alldeles särskild form av förkunnelse som sker genom musiken - en förkunnelse som inte bara talar till förnuft och intellekt utan också formar oss som gemenskap och får oss att känna. Kanske är det precis vad vi behöver för att hitta en väg framåt som öppnar oss för att våga vara kreativa och tänka nytt även när vi står inför överhängande hot mot vår värld så som vi känner den.

Gudsbilden – att dela våra Gudserfarenheter

Var finns Gud i alla dåliga nyheter om klimatförändringarna, förlusten av biologisk mångfald och förgiftning av luft, vatten och jord som når oss? Bilden av Gud som allsmäktig och suverän utmanas av allt det lidande som katastrofer av olika slag redan leder till. Kan delandets givande och tagande, lyssnande och talande i all sin anda av att tillåta det ofärdiga och låta många röster komma till tals också säga något mer om Gud?

Mångstämmighet kan vara utmanande. Att stå ut med att höra beskrivningar av Gud som inte speglar ens egen erfarenhet eller önskan både provocerar och upprör och det kan kännas hotande mot den Gudsbild vi själva håller för sann. Men det kan också vara potentiellt befriande, »

för om den som tänker annorlunda än jag får plats, då får jag också plats. Om den andre beskriver Gud helt motsatt mot min bild av vem Gud är blir Gud *större* och *mer*. Delandet handlar inte om att övertyga - till skillnad från debatten som hör hemma i en annan del av demokratin och från proklamerandet. Det handlar om att ge plats, att lyssna, lägga fram utan att värdera och låta det få sjunka in i oss till en plats där det som sägs kan göra något med vårt sätt att förstå oss själva och världen.

En Gud som tar gestalt i mång-

delas ger vi oss själva och varandra möjligheten att upptäcka än mer av Gud.

Till slut: Att bära med sig hopp ut i världen

”Men om vi hoppas på det vi inte ser, då väntar vi uthålligt” (Rom 8:25). Kanske formulerar Paulus här en förståelse av det hopp som får förutsättningar att födas när vi delar vår längtan, brustenhets, sorg och hopplöshet.

Hur börjar vi föreställa oss det där vi inte ser? Hur bygger vi en väg framåt som vi inte kan föreställa oss?

tar människors tro och plats i kyrkan oavsett hur deras tro är. Och vi måste sätta ord på det som är. Det som känns. Det som känns fel, det som gör ont i oss. Att mötas i våra sår, våra smärtpunkter. Men också i vår kärlek till allt levande. I den kreativitet och glädje som Gud lagt som en möjlighet i oss som människor.

Så, handlar delandet i den ekologiska krisen om något mer? Är det en särskild form av delande som inte bara är till tröst utan faktiskt kan vara en viktig byggsten i vägen framåt? Utan stora ord kan delandet bygga upp oss både som individer, som kollektiv och som troende människor och kanske också få oss att upptäcka Guds kallelse till oss på helt oväntade platser. Det kan sätta oss i rörelse på en måhända naiv men meningsskapande och hoppfull väg.

”Bilderna av Gud som allsmäktig och suverän utmanas av allt det lidande som katastrofer av olika slag redan leder till.”

stämningen är måhända mer förvirrande än den ende, entydiga, evige Guden, men det är samtidigt den Gud som är *Immanuel*, Gud med oss i en tolkningsgemenskap, en tolkningsgemenskap som ju den kristna församlingen redan och alltid är. Bibeln i sig är en kör av olika röster som var och en ger sitt bidrag in i vår tolkning av livet, Gud och hur vi bör leva.

Vi som möttes under Skapelse & Existens medlemsträff må vara homogena i vår gemensamma vilja att göra något för klimatet, men vi är också olika i ålder, kön, kyrklig tillhörighet och erfarenhet. När vi så tar del av berättelser som beskriver Gud genom att tala om myror, eller om en Gud som möter oss i en hunds blick, så landar det olika i oss men när vi öppnar oss och lyssnar till det

Antagligen behöver vi börja i en annan ände än vi är vana vid. I fråga om klimatet är optimismen omöjlig, för det finns inget som tyder på att effekterna i form av smältande isar, översvämningar och torka är reversibla inom överskådlig tid. Det finns bara mer eller mindre dåliga alternativ.

Hur vågar vi då dela det andra avfärdar som naivt och verklighetsfrånvänt - hoppet och drömmen om ett annat sätt att leva där omsorgen om allt levande är högsta prioritet, framför kortsiktiga vinstuttag? Vi riskerar att bli dömda och förlöjligade. Men hur kan vi drömma på något annat sätt om vi ska gå vägen mot det vi inte ser? Om vi ska följa hoppet, och inte förnekelseoptimismen?

Vi tror det är av största vikt att vi som kyrka bekräftar människors miljöengagemang, precis som vi bekräf-

ANNELI SANDBERG
Pastor i Eumeniakyrkan

SOFIE SÖDERIN

Präst kandidat i Svenska kyrkan och samordnare för nätverket Skapelse & Existens

Källförteckning

Hänvisning till Sarah Pike är hämtad från: Carlsson, Petra, 2020. Teopolitisk aktivism: Performativ teologi som förändrar världen. I: *Svensk kyrkotidning*, nr. 6.

Hänvisning till Martin Luther är hämtad från: Hawkey, James, Quash, Ben & White, Vernon, 2020. *God's Song and Music's Meanings: Theology, Liturgy and Musicology In Dialogue*. London & New York, NY: Routledge.

Hänvisning till Robin Dunbar är hämtad från: Newby, Jonica, 2021. *Beyond Climate Grief: A journey of love, snow, fire and an enchanted beer can*. Sydney: NewSouth Publishing.